

RAD NA ULOZI LJALJE U PREDSTAVI DRAGA JELENA SERGEJEVNA

Oršolić, Josipa

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:286250>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

ODSJEK ZA KAZALIŠNU UMJETNOST

DIPLOMSKI STUDIJ KAZALIŠNE UMJETNOSTI

SMJER: GLUMA I LUTKARSTVO

JOSIPA ORŠOLIĆ

RAD NA ULOZI *LJALJE* U PREDSTAVI

DRAGA JELENA SERGEJEVNA

DIPLOMSKI RAD IZ GLUME

MENTOR: doc. art. Jasmin Novljaković

SUMENTOR: umj.sur. Selena Andrić

Osijek, 2019.

DIPLOMSKI STUDIJ KAZALIŠNE UMJETNOSTI

SMJER: GLUMA I LUTKARSTVO

JOSIPA ORŠOLIĆ

RAD NA PREDSTAVI *DRAGA JELENA SERGEJEVNA*

DIPLOMSKI RAD IZ GLUME

MENTOR: doc. art. Jasmin Novljaković

SUMENTOR: umj.sur. Selena Andrić

Osijek, 2019.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____ potvrđujem da je moj _____ rad
diplomski/završni
pod naslovom _____

te mentorstvom _____

rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, _____

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	5
2. DRAGA JELENA SERGEJEVNA	6
2.1. O spisateljici	6
2.2. O komadu	6
2.3. Prijevod.....	7
2.4. O predstavi	8
2.5. Početak, čitaće probe i kraćenje teksta.....	10
3. LIK I ULOGA - LJALJA	12
3.1. LIK.....	13
3.2. ULOGA.....	16
3.2.1. Ljalja – 1.dio	16
3.2.2. Ljalja – 2.dio	22
3.3. SCENSKI GOVOR.....	25
3.4. SCENSKI POKRET.....	26
4. VIZUALNO OBLIKOVANJE	28
4.1. Scenografija.....	28
4.2. Kostim, frizura, šminka	29
4.3. Glazba i svjetlo.....	30
5. ANSAMBL	31
6. ZAKLJUČAK	32
7. LITERATURA	33
8. SAŽETAK	34
9. SUMMARY	35
10. ŽIVOTOPIS	36

1. UVOD

Svaka predstava zahtjeva kompleksan i dugotrajan proces rada i svaki proces je jedinstven, a kada se govori o diplomskoj predstavi, odnosno kruni petogodišnjeg studiranja glume, svi želimo da nam bude što posebnije i kreativnije. Želimo izabrati što bolji dramski tekst kojim ćemo steći, prije svega, novo iskustvo. Cilj mog diplomskog ispita bio je prvenstveno izazov podizanja vlastite ljestvice stečenog znanja, iskustva i mogućnosti i uz to, naravno, glumačka igra. Bez igre (glume) nema dramske predstave. Zato sam vrlo precizno i temeljito birala tekst i temu koju želim raditi te osobe s kojima želim to ostvariti. Cilj mi je, također, bio i iznijeti dobru priču nakon koje će ljudi izaći s nekim novim saznanjem ili pitanjem koje će im možda promijeniti život.

Moj 'savršeni' tekst je došao iz tuđe ruke. Kolega Lino Brozić mi je ponudio ulogu u njegovom ispitu koju sam ja rado prigrlila, a kasnije shvatila kako se kroz taj tekst moj cilj može ostvariti. Dogovorili smo s kolegom Marijanom Josipovićem kako će nam ispit biti zajednički i tako smo započeli rad. Proces nam je donio puno prepreka i problema čija su se rješenja krila u kreativnosti. Ono što me najviše obilježilo u ovom putovanju je rad s iskusnim glumcima HNK Osijeka i Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku. Gledajući i slušajući njih, moje znanje se obogatilo, a stati uz njih na scenu bilo je nevjerojatno iskustvo.

Naši pisani radovi su svakako drugačiji od radova studenata ostalih fakulteta jer govore o radu na predstavi i kreiranju uloge i nemaju određenu i specifičnu temu, a svi dobro znamo kako pisana riječ nije gluma ni scenska igra, ali smatram kako će me ovo pisanje podsjetiti na koji način se odvijalo putovanje zvano *Draga Jelena Sergejevna*.

2. DRAGA JELENA SERGEJEVNA

2.1. O spisateljici

Ljudmila Razumovska je rođena 1946. u Rigi, u Latviji. Diplomirala je teatrologiju na Akademiji dramskih umjetnosti u Lenjingradu, 1974. Njen prvi kazališni komad napisan je 1979. Tadašnja komunistička Rusija bila je u šoku. O slučaju Razumovske svadljivo se raspravljalo na sjednici Centralnog komiteta na kojoj je zaključeno da se 'dogodila greška u mehanizmima provjere'. Ta 'greška' bio je komad *Draga Jelena Sergejevna*, kojemu je naravno odmah uslijedila zabrana zbog, kako je obrazložilo tadašnje Ministarstvo za kulturu Sovjetskog saveza, lažnog i mračnog prikazivanja težnji sovjetske mladeži. Za kazališta je on tako postao potpuna nepoznanica, sve do pada željeznog zastora, kada su ga napokon mogla upoznati i ruska i europska kazališna javnost.¹

2.2. O komadu

Što je u komadu bilo toliko zastrašujuće da je spisateljica koja danas pripada ruskoj školskoj lektiri bila izbrisana 'korektorom' partijskih čistača? Četvero gimnazijskih maturanata, s buketom cvijeća, kristalnim čašama i pjenušcem u rukama, dolaze nenajavljeno čestitati rođendan svojoj osamljenoj profesorici. Naizgled dirljiv potez učenika, od idiličnog se druženja pretvara u 'eksperiment' sa šokantnim ishodom. *Draga Jelena Sergejevna* iznenada je pokazala sve zablude odgoja uzorne omladine koja je odlučila uzeti svoju sudbinu i svoju budućnost u svoje ruke. I to načinom naučenim kroz sustav čije je desetljetne metode prisvojila kao vlastite. Ova drama prvi je put pokazala kako ruska omladina (više) nije zlatna. O tome je progovorila žestoko i beskompromisno. Štoviše, *Draga Jelena Sergejevna* se, poput nekoga zlokobnog proročanstva, bavi problemima koji danas još žustrije nagrizaju suvremeno

¹ <https://www.vesti.rs/Desavanja-u-gradu/Ljudmila-Razumovska-Draga-Jelena-Sergejevna-3.html>

društvo bez obzira na njegovu prošlost, uređenje ili status. Društvo je to u kojemu je Bog 'novac'. I time je odavno počela njegova propast. Kakva onda budućnost stoji pred nama, kada nas ionako odavno već nije briga za običnog čovjeka opterećenog svakodnevnim preživljavanjem jer vani je već 'atomska doba'? Na profesoričino pitanje: “*Zašto čovjek ponekad ipak bira zlo?*”, učenici će odgovoriti: “*Zato što je zlo zadovoljstvo. A na ovom je svijetu premalo zadovoljstva.*” Drama djeluje gotovo kao proglas nove generacije, iznoseći nove vrijednosti današnjice koje poput 'fast food' proizvoda postaju modelima uspješnosti.²

Radnja drame se odvija krajem 70-ih godina u neodređenom ruskom gradu u stanu profesorice Jelene Sergejevne. Komad se sastoji od dva dijela koji se odvijaju na istome mjestu. Događaj drame se odvija unutar jedne noći, a između dva dijela postoji odmak od četiri sata. Zaplet radnje je jednostavan: četvero učenika, nakon napisanog maturalnog ispita, dolazi kod svoje profesorice po ključ od sefa u kojemu stoje njihovi testovi, u nadi da će moći ispraviti odgovore kako bi dobili ocjenu koja im je potrebna za upis na bolji fakultet, a svoj su cilj 'prikрили' iznenađenjem za profesoričin rođendan. Nasuprot njih je lik Jelene Sergejevne, krutog pedagoga starog kova, u čijem sistemu pravičnost i poštenje zauzimaju glavno mjesto.

2.3. Prijevod

Kako nismo bili u mogućnosti naći tekst na hrvatskom jeziku, odlučili smo ga sami prevesti sa srpskog prijevoda koji smo pronašli na internetskoj bazi tekstova „*Tvorac Grada*“. Kolega Lino Brozić se prvi uhvatio u koštac s prevođenjem, a kasnije sam mu se osobno priključila. Odmah tijekom prevođenja smo dublje ušli u analizu, odnosno u razumijevanje teksta jer je bilo važno da rečenice ne izgube smisao i značenje. Tekst je nastao u komunističkoj Rusiji i imao je izrazito značajan kontekst tadašnjeg načina života i režima. Krenuli smo u dublje istraživanje rada autorice i epohe nastanka teksta jer je važno istražiti povezanost svih tadašnjih stajališta, filozofskog, psihološkog, političkog, socijalnog itd., kao bismo otkrili značenje teksta. Važno je proučiti društvo u kojemu je autorica živjela i otkriti

² <https://www.zekaem.hr/predstave/draga-elena-sergejevna/>

zašto je to upravo tada napisala. Uz sve to, tekst je bio preveden na srpski jezik. Obzirom kako srpski jezik ima određene karakteristike koje su nama bile strane, pitali smo izvorne govornike srpskog jezika da nam pobliže objasne pojedine izraze te smo na taj način uspjeli zadržati što više izvornog sadržaja teksta. Nakon prevođenja, naša sumentorica, umjetnička suradnica Selena Andrić, potvrdila je prijevod uz neke malene korekcije.

2.4. O predstavi

Predstava *Draga Jelena Sergejevna* u produkciji Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku i Hrvatskog narodnog kazališta u Osijeku je premijerno izvedena 20. svibnja 2019. godine u Zelenoj dvorani HNK-a u Osijeku s početkom u 20 sati.

AUTORSKI TIM

Tekst: Ljudmila Razumovska

Redatelj: Aleksandar Bogdanović

Prijevod: Lino Brozić

Kostimografija i scenografija:
Mario Tomašević

Oblikovanje svjetla: Tomislav
Kobia

Mentor: doc.art. Jasmin
Novljaković

Sumentor: umj.sur. Selena Andrić

Igraju:

Jelena Segejevna: Selena Andrić

Ljalja: Josipa Oršolić

Paša: Antonio Jakupčević

Voloda: Lino Brozić

Vića: Marijan Josipović

Ime i prezime: Draga Jelena Sergejevna

1. Tekst Ljudmila Razumovska ✓

2. Režirao je Aleksandar Bogdanović ✓

3. Igraju:

a) Jelena Sergejevna ~~1) Antonio Jakupčević~~ ✓

b) Paša ~~2) Marijan Josipović~~

c) Ljalja ~~3) Selena Andrić~~ ✓

d) Vićo ~~4) Lino Brozić~~

e) Voloda ~~5) Josipa Oršolić~~

4. Kostimi Mario Tomašević ✓

4. Mentor i sumentor: a) doc. art. Jasmin Norljaković ✓

b) umj. sur. Selena Andrić ✓

**5. Igra:

a) Kada? 20.05.2019. u 20 sati ✓

b) Gdje? Zelena dvorana, HNK Osijek ✓

~~Bodovi:~~

~~Ocjena:~~

*Svaka generacija u našem mora
ići naprijed. To je zakon
napretka!*

Slika.1 Plakat predstave *Draga Jelena Sergejevna*

2.5. Početak, čitaće probe i kraćenje teksta

Rad na diplomskoj predstavi vrlo je poučan i istraživački proces koji studentima dopušta igranje kreativnošću i vlastitom maštom ne bi li došli do rješenja, odnosno odabira sredstava za izgradnju lika i uloge što je važno jer na taj način otkrivaju svoj umjetnički identitet, a smatram kako je to svrha diplomskoga studija – otkrivanje sebe, svog načina rada, razmišljanja i proširivanje prostora kreacije. U svemu tome vam pomaže i mentor koji, proučavajući vaš rad, može intervenirati u slučaju 'skretanja u slijepu ulicu'. A ako, uz sve navedeno, u vašem radu sudjeluju profesionalni glumci, nudi se mogućnost opširnijeg iskustva, rada i učenja. Kao što piše u popisu autorskog tima, u našoj diplomskoj predstavi su sudjelovali prvak drame HNK-a u Osijeku Aleksandar Bogdanović, koji je preuzeo ulogu redatelja, zatim Antonio Jakupčević, glumac HNK-a u Osijeku, koji je igrao Pašu te umjetnička suradnica na glumi i scenskom govoru na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku Selena Andrić, koja je igrala naslovnu ulogu, Jelenu Sergejevnu. Njih troje su nam omogućili još bogatiji rad zato što, prvenstveno, u nogama imaju mnogo odigranih predstava, a s druge strane imaju više znanja o kazalištu i glumi i njihovi su nam savjeti pomogli konkretnije i brže kreirati likove i uloge.

Kao i svaki početak rada na predstavi, tako je i ovaj rad započeo čitaćim probama. Čitaće probe omogućuju dublju analizu teksta, uvid u likove te određivanje odnosa i situacija. Nismo se vremenski ograničavali po pitanju čitaćih proba. Bilo nam je važno detaljno razlučiti situacije, odnose, motivacije i karakterizacije likova. Shvatili smo, također, kako se komad može malo 'štrihati', kazališno, skratiti. Obzirom kako tekst u sebi nosi problematiku mladih i razne ideologije, teme koje su direktno vezane za Rusiju i ruski sistem smo izbacili i na taj način skratili tekst te u osnovi zadržali teme koje se tiču svih ljudi, ne samo Rusije. Na neki način smo ga prilagodili našem prostoru.

Bilo je zanimljivo kratiti tekst uz upute redatelja. On nam je pomogao razborito, logički i skladno činiti kraćenje. Znao je koje su rečenice važne za motivacije likova i koje se ne smiju izbaciti samo tako. Ali je, naravno, poštivao i ostale prijedloge kraćenja teksta i na taj način smo konstruktivno i konkretno, zajedničkim snagama, odradili taj dio posla. Aleksandar je u mlađim godinama igrao ulogu Viće iz ovoga komada i dobro je poznao sadržaj teksta. S

druge strane, imao je vlastitu viziju predstave uz predstojeće iskustvo i znanje i pouzdano nas je vodio dublje u analizu. Taj proces je tekao vrlo sporo, detaljno i precizno, a to nam je omogućilo konstruktivniji i brži rad u prostoru. Međutim, ono što se u teoriji činilo kao savršen postupak, u praksi je izgledalo drugačije i u određenim situacijama je djelovalo nametljivo. Primjerice, u isto smo vrijeme radili dominantne radnje i preklapali smo se pa se u tim situacijama nije mogla pratiti osnovna linija radnje. To je sasvim u redu jer se u tim situacijama pružila mogućnost drugačije kreacije. Tu smo opet, zajedničkim snagama, svakome pružali priliku za vlastiti scenski prostor.

3. LIK I ULOGA - LJALJA

„Gluma je jedina umjetnost u kojoj se teško može, zapravo je gotovo nemoguće, jasno razgraničiti tvorca od njegovog djela. Pošto je lik stvoren u dobroj mjeri od glumca samog kao materijala, a i doživljava se kroz njega kao sredstvo komunikacije stvorenog djela sa publikom, onda je nužno da to djelo (u kome čovjek samim sobom podražava čovjeka) ne samo liči na čovjeka, nego da to i bude čovjek sam“.³

Glumački proces uvelike se razlikuje kod svakog glumca. Vještine i znanja stečeni na glumačkoj akademiji znatno pomažu brže, ali ne i manje kvalitetno svladavanje navedenog procesa. Kao studenti, imamo priliku dublje istraživati svoj lik te temeljito graditi ulogu zbog puno vremena koje nam je na raspolaganju, uz mentore koji su uvijek u blizini kako bi se posvetili našoj kreaciji, bilo da se radi o manjoj ili većoj ulozi. Međutim, ovaj naš proces je više izgledao kao profesionalna predstava. Kod profesionalnih produkcija uvijek je važno odrediti datum premijere i do toga dana predstava, kakva god bila, izlazi van. U tim situacijama je istraživački rad pomalo zakinut, samim time što traje kraće, pa se može dogoditi da glumac ne svlada tekst i osnovne fizičke i govorne radnje pa uloga, u tom slučaju, ne zaživi do kraja ili krene živjeti tik pred premijeru. To ponekad zna biti frustrirajuće, pogotovo zato što, kao što sam spomenula gore, svaki glumac ima svoj proces koji je drugačiji pa tako nekome više odgovara temeljitiji i duži rad.

Osobno, ja sam se pronašla u situaciji gdje sam, po prvi puta, morala brže i konstruktivnije raditi i kreirati svoj lik i ulogu. Imala sam sreće što sam uz sebe imala profesionalne glumce pa sam, gledajući njih i u suradnji s njima, kroz zajedničku igru, naučila brže raditi i pamtiti situacije koje smo postavljali na scenu. Moram priznati kako sam im zahvalna na ovome zato što su mi pomogli osvijestiti kako što brže i konkretnije odrediti govornu i unutarnju radnju i koncentrirati se na partnera. Većinu vremena sam morala biti maksimalno koncentrirana i prisutna na probama, inače bih kasnila za njima jer su oni ipak imali znatno više projekata od mene.

³ Boro Stjepanović, GLUMA III; Igra, Cetinje, 2014., str. 30. i 31.

U našem slučaju, nitko nije bio zakinut. Magija scenske igre i partnersko razumijevanje koji su se dogodili među nama, bili su vodilje našega procesa. Uspjeli smo postići zajedničku energiju, energiju ansambla, a po meni, to je jedan od najvažnijih čimbenika kazališta.

3.1. LIK

„Lik je onaj nivo na kome se konstituiše fiktivni moralni djelatnik prikladan priči.“⁴

Lik je zapisan u komadu. Pisac mu je dao određene crte i karakteristike koje možemo iščitati iz drame. Ovisno o djelatnoj sili koju je pojedinom licu pisac namijenio, likovi mogu biti u funkciji jedne od glavnih sila:

- 1) Subjekta - što znači kako u određenom trenutku kroz određenu akciju izražavaju neku dominantnu strast,
- 2) Protivnika - što znači kako se suprotstavljaju subjektu u provođenju njegove akcije,
- 3) Objekta - što označava konkretizaciju želje. Može biti projektiran u neko lice, ali je u većini slučajeva predmet ili apstraktan pojam.

Također, postoje i sporedne sile:

- 1) Pomoćnik - onaj koji pomaže da se objekt osvoji,
- 2) Naredbodavac - onaj koji naređuje,
- 3) Korisnik - onaj koji koristi krajnje rezultate djelovanja.

⁴ Boro Stjepanović, Gluma I-III, Rad na sebi/Radnja/Igra, Cetinje, 2014., str.283.

Ja sam igrala Ljalju. Nakon prvog čitanja komada, Ljalju sam gledala kao lijepu, pomalo promiskuitetnu sedamnaestogodišnjakinju koja želi svoje tijelo što bolje prodati, *onom tko skuplje plati!*⁵ U daljnjoj, dubljoj analizi sam istraživala razlog njezinog ponašanja i razmišljanja. U dosta situacija mladež koja je imala lošije djetinjstvo ima hladnokrvan stav prema životu i nisu im važne emocije, osjećaji i obitelj, nego se žele ostvariti u materijalnom svijetu, svijetu markirane odjeće i dobrog provoda. Taj cilj je imala Ljalja. Ona se kategorički htjela udati za bogataša kako bi osigurala cijeli svoj život. Iz tog razloga je bila s Pašom, mladim filozofom imućnije obitelji kojega je čekao upis na dobar fakultet s kojim bi se mogao dobro zaposliti i imati dobru plaću. Ljalja njega nije voljela, dapače, nije ga organski podnosila zato što je bio dosadan i ukočen, bez ikakve želje za provodom i zabavnim životom. Iako mlada, ona se pomirila s tim da neće nikoga voljeti i na neki je način zatomila emocije jer joj je odgovaralo ići linijom manjeg otpora. Nije bila svjesna da ju je ta linija, za koju je smatrala da ima manji otpor, zapravo dovela do debljeg kraja. Ja sam pretpostavila, iako nije zapisano u tekstu, da je nju i njezinu majku otac davno napustio i da su zbog njega one jedva uspjele preživljavati. To je, po meni, bio točan motiv njezine hladnokrvnosti i zbog toga ona nije htjela dopustiti da njezin život izgleda kao život majke. Nije se htjela dovesti u situaciju u kojoj mora birati hoće li kupiti traperice ili jaknu. Ona je htjela sve. Iz tog razloga, njezina je majka, po zanimanju knjižničarka, morala duže ostajati na poslu kako bi svojoj kćeri priuštila sve što je ona zahtijevala.

Ljalja je zbog svoje bolje budućnosti došla kod profesorice tražiti ključ. Prvo zbog vlastite sudbine, odnosno upisa na elitniji fakultet gdje će imati mogućnost biti u okruženju bogatijih ljudi, a drugo zbog Paše koji će, ako upiše bolji fakultet, imati više novaca, a to znači da će Ljalji, doslovno rečeno, moći kupovati odjeću i izvoditi je na razne večere i zabave.

Dakle, Ljalja je subjekt koji pod svaku cijenu želi doći do objekta, ključa od sefa u kojemu se nalaze završni ispiti, a protivnik joj je Jelena Sergejevna koja ima potpuno drugačije ideale i suprotstavlja se provođenju tog čina. Ljaljini su pomoćnici Volođa, Paša i Vića. U početku njih četvero imaju isti cilj i zajedno ga pokušavaju ostvariti. U prvom dijelu komada svako Ljaljino djelovanje je u službi dobitka ključa, a njega pokušavaju dobiti igrom

⁵ Iz monologa lika Ljalje komada *Draga Jelena Sergejevna* Ljudmile Razumovske

lažnog predstavljanja, muljanja i umiljavanja profesorici. Ta igra je donekle isplanirana, međutim, profesorica, svojom tvrdoglavošću i karakterom, igru okreće na drugu stranu i učenike dovodi do premišljanja i nesigurnosti. Zbog toga u nekim situacijama Ljalja reagira iz straha i neugodnosti pa se način djelovanja iz situacije u situaciju mijenja. To je ono što je Ljudmila Razumovska dobro napisala, postupke mladih učenika koji još uvijek nemaju toliko zrelosti i pameti kako bi svoje ciljeve ostvarili odjednom. Oni u ovoj situaciji nisu bili kadri igrati igru s potpunom sigurnošću zato što im je profesorica svojim stavom poljuljala uvjerenja. Njihove promjene za glumca su bogatstvo igranja.

Kroz tekst i didaskalije komada, ovisno o situacijama, saznaju se i ostale crte likova. Uz *opće crte* (subjekt, objekt, protivnik), mogu se još odrediti *posebne crte* likova, one crte koje prepoznajemo kao aktere, tipove, društvene uloge i karaktere (profesorica, učenici, tatin sin, pošten, nepošten) te *vanjske crte* tj. način odijevanja, kostim, rekvizita (Ljalju određuje lijepo tijelo, oblačenje i držanje, traperice, jakna) i *unutarnje crte*, odnosno elementi psihičkog života; želja – svjesno ili nesvjesno osjećanje neke potrebe, predstava – zamisao o zadovoljenju želje u obliku cilja, volja – nastojanje da se želja ostvari kao cilj i osjećanje – znak najintimnijeg intenzivnog odnosa subjekta prema ovom procesu.

U uvodnom su dijelu komada samo Jeleni Sergejevnoj upisane konkretne didaskalije poput: „*briše suze, smiješi se, odmahuje glavom, malo zbunjena, potpuno zbunjena*“ te, rijetko, još nekome liku. Didaskalije koje su se odnosile na Ljalju uglavnom su bile fizičke, npr.: „*ulaze, sjedaju*“, itd. i one su se najčešće odnosile na sve nas što je zapravo i cilj; od početka su se stvorile svojevrstne grupacije, odnosno dva različita svijeta koja se sukobljavaju. Za cijeli događaj, a osobito na početku predstave, nije bilo važno kako reagiraju djeca nego kako reagira Jelena Sergejevna. Ljudmila Razumovska je s ovim likovima ispričala pitku priču o mlađem svijetu koji se sukobljava sa starijim, ali je dala prostor glumcima da od toga naprave život. Njezini likovi su nivo koji slaže radnju, otkriva informacije i izlaže pouku. Točno ono što je dovoljno da glumac iz toga napravi ulogu, tj. život. Kao što sam već spomenula, dobila sam uvid o Ljalji kao mladoj, lijepoj i zgodnoj djevojci koja, zajedno s prijateljima, želi ispraviti završne testove kako bi upisali što bolji fakultet, dok joj je, zapravo, krajnji cilj bogatstvo i materijalizam odnosno bolji život, život u blagostanju. Doduše, tijekom drame se svašta dogodi i drastično promijeni, ali želim reći kako su mi ove informacije bile dovoljne za početno kreiranje i reagiranje prvim ulaskom u prostor i ostvarivanje odnosa s ostalim likovima. Obzirom kako su nam profesori tijekom studija zadavali razne vježbe u kojima smo

pisali biografije likova i analizirali ih iz svakog mogućeg aspekta (primjerice, vježbe Bore Stjepanovića), nesvjesno sam primijenila određene vježbe koje su se već prirodno pokazale kao dio moga procesa.

3.2. ULOGA

„Da li sve što je glumcima potrebno da znaju o komadu pruža dramski pisac? – upitao je Torcov. – Zar je moguće na stotinjak stranica u potpunosti otkriti život svih ličnosti u komadu? Ili mnogo lica ostaje nedorečeno? (...)

A zar je to dovoljno da bi se stvorila potpuna vanjština lika, manire, način hoda, navike? A tekst i riječi uloge? Nije ih valjda dovoljno samo nabubati i govoriti napamet? (...)

Ne, sve to treba glumac dopuniti, produbiti. Tek tada će sve ono što nam je dao pjesnik i drugi tvorci predstave oživjeti i pokrenuti razne zakutke duše onoga koji na pozornici stvara i onoga koji iz gledališta promatra. Tek tada će sam glumac moći zaživjeti svom punoćom unutrašnjeg života ličnosti koju prikazuje i djelati onako kako nalaže pisac, redatelj i naše vlastito živo osjećanje.“⁶

„Uloga je nivo na kome se iskazuje stvaralaštvo glumca, koji je svojim činjenjem prikladan predstavi.“⁷

3.2.1. Ljalja – 1.dio

Imala sam svijest o tome kako će ovo biti brz proces, zapravo najbrži koji sam do tad imala i zato je sva ova priprema bila pametna početna pozicija, kako se u prostoru i daljnjem radu ne bi dogodile nekakve banalne pogriješke koje se mogu dogoditi bez pripreme. Osim toga, analizom smo stvorili i nove činjenice i prostore za igru, glumu.

⁶ Konstantin Sergejevič Stanislavski, Rad glumca na sebi I i II, Zagreb, 1989. str.73.

⁷ Boro Stjepanović, Gluma I-III, Rad na sebi/Radnja/Igra, Cetinje, 2014., str.283.

„Pravilo igre je jedno jedino i sastoji se u tome da igra općini gledaoca, starajući se da ovaj zbog neke greške ne odbaci iluziju. (R.Kajoa)“⁸

Naš prvi zadatak, zadatak učenika, bio je ulazak u stan profesorice Jelene. Već na prvoj stranici otvorio nam se nezapisani prostor igre, odlučili smo razigrati ulazak u hodniku zgrade prije kucanja na profesoričina vrata. Imali smo sreće što smo već na početku proba bili u zelenoj dvorani gdje se i odigrao ispit pa smo odmah probavali u pravom prostoru. Aleksandar nam je na početku dao uputu: „*Igrajte od ulaska u hodnik*“. Nije nam ništa sugerirao, nego nam je dao slobodu kreiranja. To je bilo zabavno. Prvu probu je svatko htio nešto ponuditi pa je sve izgledalo kaotično, ali bilo je važno ulazak napraviti točnim, zato što se već pri prvom pojavljivanju na sceni i prvom izgovaranju teksta može vidjeti tko je kakav lik. Tu smo se morali dobro organizirati kad će tko nešto reći ili napraviti kako se ne bi dogodio kaos.

Zatim sam se koncentrirala na ulazak na scenu. Osobno, volim kreativno – točne ulaske pa sam se time pozabavila. Primjerice, ulaženje na ramenima Viće, za koje sam kasnije shvatila da je nepotrebno, ali kod kreiranja i rada na ulozi postoji pravilo da nikad ne znaš je li nešto dobro ili nije ako to nisi probao na sceni. Naravno, postoje glumci koji toliko istražuju razne kombinacije da nikada nisu zadovoljni i uvijek pokušavaju probati nešto novo, a to ponekad zna biti zbunjujuće i frustrirajuće za partnere. U mom slučaju, čim sam pronašla jedan točan i prilično zanimljiv i kreativan način koji je bio dovoljan za moj lik, zadovoljila sam se njime dok mi prirodno, kroz igru, neki drugačiji način nije došao sam. Ljalja je mala frajerica. Dok ulazi u hodnik, za njom ostaju zvukovi udaraca visokih peta. Nonšalantno prolazi hodnikom, samouvjeren i snažno. U rukama nosi čaše, poklon koji su pripremili profesorici za rođendan, prema kojima nema nekakav osobiti stav pa izgleda kao da će joj ispasti iz ruku. Ali ipak, njezina nonšalantnost se pomalo gasi kada vidi profesoricu u staroj kućnoj haljini i kada joj odmah na početku drame prođe kroz glavu: „*A što je meni ovo trebalo?*“. Međutim, postaje pristojnija, pribere se jer silno želi ostvariti konačan zajednički cilj.

Kao što sam gore spomenula, na početku se odmah podijele dvije grupe, jedna grupa je Jelena Sergejevna, a druga učenici koji prate svaku njezinu reakciju. Izgradnja početka se vrlo

⁸ Boro Stjepanović, Gluma I-III, Rad na sebi/Radnja/Igra, Cetinje, 2014., str.277.

detaljno radila, zato što je doslovno svaki korak i svaka izgovorena rečenica bila od iznimne važnosti i nakon svega što bi djeca napravila i rekla, čekali bi profesoričinu reakciju.

Početak smo napravili prilično neugodnim; Jeleni Sergejevnoj je bilo nelagodno što su djeca došla i uhvatila ju u njezinom kućnom izdanju, a k tome su joj čestitali rođendan za koji nitko nije znao, dok su djeca bila nervozna jer su se pomalo plašila da će im plan propasti. Oni su svoj strah morali prikrivati. Tako se Ljalja, primjerice, usiljeno smijala i na trenutke bila pretjerano ljubazna prema Jeleni Sergejevnoj. Darivanje poklona je napravila što brže, nespretno i tvrdo, samo zato kako ne bi dugo gledala u profesoricu jer se bojala kako će Jelena odmah otkriti njihovu igru. Ljudmila za te stvari nije napisala didaskalije pa je svatko od nas čestitanje napravio po vlastitom osjećanju. Razinu neugodnosti i pokazatelj nesigurnosti smo pojačali tako što su svi, nakon Jelenine reakcije, prvo pogledali u vođu, Volođu i njegovu reakciju. On je držao konce u rukama. Kao prvi u ekipi, Volođa je poticao daljnji razgovor, a ostali bi se priključivali.

Ljalji je u početku odgovaralo biti po strani. Pasivno dominantna, ali uvijek sa stavom. Kako se kasnije razgovor odvijao, Ljalja se počela opuštati. Ona ima, masku frajerice, koju upotrijebi u svakoj situaciji gdje se osjeća ugroženom. I ona je, čim je popustila prva nelagodnost situacije, počela osvajati prostor stana. Sjela je na stolicu kako bi olakšala situaciju sama sebi. To je, recimo, njezina karakteristika koju, u o mojoj interpretaciji, Ljalja uvijek koristi. Ona je proračunato biće koje voli živjeti lagodno. Ne želi proživljavati nikakve napore. I konstantno skriva svoje iskrene emocije, što podupire karakteristiku maske frajerice. Ova unutarnja podijeljenost kod Ljalje bila mi je od velike pomoći pri stvaranju uloge.

S druge strane, dečki koriste činjenicu da je ona žena pa je šalju u kuhinju nasamo s profesoricom. To joj se nikako ne sviđa jer ju je strah biti nasamo s njom, ali u tim situacijama, ponovi u glavi da, jednostavno rečeno, želi bolji život, želi novce i svoju masku opet stavlja. Tako ona u razgovoru s profesoricom, dok postavljaju skromnu zakusku, pristupa 'kulerski' i pokreće temu o izgledu stana i o tome kako ona ne želi živjeti s majkom. Ulogu sam ovdje začinila Ljaljinom nepromišljenošću i mladošću gdje zapravo nesvjesno krene govoriti o sebi i o tome kako se ona osjeća odraslo i ne može više živjeti s majkom. Tu se očituje mješavina srednjoškolskog puberteta i karaktera frajerice. Pokušala sam pokazati kako ona zbog unutarnjeg straha i nervoze nije uopće bila svjesna o čemu i što govori. Profesorica njezine riječi jako dobro pamti te ih kasnije upotrebljava kao svoju obranu. Izašavši iz

kuhinje, Ljalja opet blesavo krene govoriti o nekakvim međuljudskim odnosima, pogubila se i jednostavno nije bila u mogućnosti nositi se sa situacijom. Pokušala se izvući i olakšati situaciju, ali joj nije uspjelo. Tu joj padne na pamet da želi otići doma. Tijekom plesa, to isto kaže i Paši. Jako se uplaši i shvati da od ovoga nema ništa. I upravo se tu nalazi ključ njezine igre u prvom činu, unutarnji strah koji prekriva frajerstvom. Iznutra se konstantno bori hoće li ostati ili neće. A ono što mi je najviše pomoglo u stvaranju uloge je činjenica da kada ugleda Jelenu i kada provede nasamo s njom te tri minute u kuhinji, ona vidi svoju majku. Tad osjeti bol, prisjeti se da i ona i njena majka žive zajedno u svega nekoliko kvadrata, također jedu oskudno, nekakav stari kruh sa salamom i ponekad s kiselim krastavcima. To je ono što Ljalja ne može podnijeti. Ljalja u mojoj interpretaciji se bori između boli i straha te zadovoljstva koji joj ovaj ključ može pružiti. Ključ od sefa njoj predstavlja sigurnu budućnost daleko od neimaštine.

U trenutcima kada se pokrene tema o ispitu svi postaju napeti pa tako i Ljalja. U jednu ruku ona navija za ključ, a u drugu želi što prije pobjeći. I dok se Paša i Vića navlače s Jelenom, Volođa preuzme situaciju. Dok on razgovara s profesoricom, Ljalja, s dozom straha i nesigurnosti koje prekriva, pokušava uvjeriti dečke:

„LJALJA: *(Sa podsmijehom) Da, situacija je, budimo iskreni, beznadna. Ništa vam od toga, dečki, neće ispasti.“*⁹

Dok se njih troje lagano prepiru, Volođa povlači potez tako što nudi profesorici da njezinu bolesnu majku prebace u kliniku doktora Popova kako bi se što prije izliječila. Jelena ostaje zapanjena, ali sretna, i Volođi nudi razne ponude zauzvrat.

„VOLOĐA: *Pa dobro, dobro! Ako baš hoćete nešto napraviti za mene, mogu vas zamoliti za protuuslugu. Istina, ne tiče se mene nego mojih prijatelja, ali mislim da to, na kraju krajeva, i nije važno.*

JELENA SERGEJEVNA: *Naravno! Sa zadovoljstvom. Sve što želite. Slušam.*

⁹ Iz komada *Draga Jelena Sergejevna* Ljudmile Razumovske

VOLODA: *(Sa osmijehom) Sve što hoću? Ne bojite se da ću vas uhvatiti za riječ? Šalim se. Jelena Sergejevna, moji su prijatelji divni, prekrasni ljudi, slažete se? (Jelena Sergejevna klima glavom) Pametni, talentirani, pristojni, ali, ima okolnosti kad smo natjerani da potražimo neki kompromis. Slažete se? Eto, recimo, kad uzvišeni cilj opravdava privremeno odstupanje od predviđenih sredstava. U takvim slučajevima potrebni su širi vidici jer ono što se običnom čovjeku ponekad čini nemoralnim, kod čovjeka slobodnijih pogleda ne izaziva nikakav protest, slažete se? A vi mi se, Jelena Sergejevna, činite upravo takvi. Zato smo i odlučili vama se obratiti u vezi naših... problema. Jer smo uvjereni da ćete nas shvatiti i pomoći nam od sveg srca. Je li tako da će te nam pomoći? (Jelena Sergejevna klima glavom) Zahvaljujem! (Ljubi joj ruku) Srdačno hvala! (Glasno) Momci! Jelena Sergejevna pristaje da vam pomogne! „¹⁰*

Tu se svima vrati nada. Ljalja osjeti sreću, kroz glavu joj prolaze svakojake misli i osjeti nekakvo olakšanje, počinje se smijati. Vića u tom trenutku odmah izvadi zamjenske testove koje su oni već ranije pripremili.

Međutim, kada je Jelena shvatila što oni traže zauzvrat, problemi su se počeli nizati. Jelena ne može vjerovati što se dogodilo, dečki ju nagovaraju, ona govori da ne trguje ocjenama i tako sve u krug. Dok Paša, Vića i Voloda nagovaraju Jelenu, Ljalja zablokira. Ona samo stoji i šuti. Samo prebacuje pogled glavom od Jelene prema dečkima. Ponovno joj se vrati strah, ali prati situaciju. Sluša njihov razgovor. Ne zna na koji način može pomoći, ne nalazi riječi. Razapeta je između svojih kolega i profesorice.

„VOLODA: *Jelena Sergejevna, promislite da ih odbijanjem možda tjerate na prijestup!*

JELENA SERGEJEVNA: *Ja? Na prijestup! Zar ste poludjeli?? Što uopće možete učiniti?*

VIĆA: *Sve što nam dođe!*

JELENA SERGEJEVNA: *Vićo, Vićo, dosta ucjena, to vam ne pristaje, časna riječ. A možda se vi meni jednostavno rugate? Je li? Paša? Pa ne može se*

¹⁰ Iz komada *Draga Jelena Sergejevna* Ljudmile Razumovske

stvarno... Gospode kako je to ružno. Kao neka mora. Skoro se gušim... Ljalja, zašto šutite? Nije potrebno, djeco, to je glupa šala, loša...“¹¹

Jelena pokuša izaći iz stana, ali je Voloda, već na samom početku, zaključao stan i uzeo ključeve. Preko ključeva Voloda ucjenjuje profesoricu i igrom slučaja ključevi završe kod Ljalje u rukama.

Kako Jelena ne uspijeva savjetom promijeniti cilj djece, odluči nazvati policiju. Međutim, Vića prereže žicu telefona. Jelena ostaje frapirana.

„JELENA SERGEJEVNA: *A ja sam mislila da je to moguće samo u filmovima strave i užasa. Kad biste samo znali kakvu bol ste mi nanijeli. (Pauza.) Savjetujem vam da razmislite. I odete sami. Dok nije kasno! (Odlazi u kuhinju i zatvara vrata za sobom.)*

(Mladi su pomalo zbunjeni. Voloda nešto napregnuto razmišlja. Ljalja se počinje oblačiti.)“¹²

Dok se odvijala ova situacija, Ljalja se borila između odlaska i ostanka. Razmišljala je o tome kako u rukama drži izlaz. Nakon nekog vremena napokon skupi hrabrost, pokupi jaknu te vrlo odlučno krene prema vratima. Ne želi više biti dio ovoga. S obzirom da ne želi nikakve probleme, odluči se opravdati i otići prije nego ovo postane još veći problem. Kritizira Volodino vodstvo igre. Nagovara i povuče i Pašu za sobom koji ju zaljubljenom posluša. Međutim, Voloda ih spriječi. Naglo odbaci Ljalju daleko od vrata i ponovno zaključa stan. Kako je ovo igra realizma, sve je napravljeno onako kako je napisano u tekstu i ovako kako sada pišem. Nije bilo nikakve stilizacije ili određene vrste karikature. Samim tim i proces razmišljanja odnosno unutarnja radnja likova bila je realistična, ljudska, stvarna i kako se situacija u Jeleninom stanu mijenjala, tako je svaki lik imao svoj određeni stav prema tome. Tu je Ljalja sjela na stolicu. Sjela je kako bi mogla malo razmisliti o situaciji. Pokušala je nešto učiniti kako bi sve ovo zaustavila, ali je zapravo shvatila da su vrata zatvorena i žice prerezane. U tom trenutku uslijedio je, za moj lik i moje stvaranje uloge, najvažniji dio predstave. Trenutak iskrenosti. Potpuno otvaranje Ljalje.

¹¹ Iz komada *Draga Jelena Sergejevna* Ljudmile Razumovske

¹² Iz komada *Draga Jelena Sergejevna* Ljudmile Razumovske

Voloda je doslovno istresao Ljalju sa stolice u kuhinju gdje je bila Jelena Sergejevna. Istresao ju je zato što je očekivao da će Ljalja, kao žensko, uspjeti nagovoriti profesoricu. Ljalja se odjednom našla u kuhinji, sjedeći na podu poput malog siročeta pokraj nogu Jelene Sergejevne. Tu sam, kao glumica, razmišljala kako bi za Ljaljin lik bilo dobro igrati dvostruku igru, iskoristiti situaciju u kuhinji, bez ostalih, i pokušati spasiti sebe. Ljalja je ostala sjediti na podu, kao žrtveno janje koje čeka spasenje. Pokušala je objasniti situaciju, opravdati svoj dolazak, dokazati svoju nevinost, ali spasenje od profesorice nije uspjela dobiti. Kada je shvatila da od toga nema ništa, Ljalja se podignula, ustala i počela govoriti. U ovoj situaciji najiskrenije progovara o odnosu s majkom, o podlom životu i jadnim ženama teških lica na kojima visi zahrđali lokot, o jadnom, gradskom prijevozu. To su sve njezini strahovi i oni su u totalnoj suprotnosti njezinim idealima, licima oklopljenim zlatom i krznom i ljepoticama koje svečano koračaju na prikazivanje najnovijeg filma. Tu se nalazi ključ, odnosno Ljaljino zrno lika. Oprečnost, razapetost između dvije suprotnosti. Tu je zapisan kod moje igre, moje interpretacije Ljalje. Svaki put kada je htjela pobjeći, ostala je zbog straha od lošeg života. Tu se Ljalja branila, štitila i spašavala. Zastupala je i zagovarala svoj krajnji cilj – bolji život.

Kada Paša čuje da ona želi prodati svoju nevinost i da bi zamijenila Pašu čim naiđe bolji, prekine se njihov odnos. Malo joj je žao jer sad nema dečka koji ju može financirati, ali je sretna jer će ju napokon prestati gušiti. Situacija gradira do preturanja stana. Ljalja, zbog okolnosti koje su se dogodile, shvati kako mora ići do kraja i prva krene tražiti ključ.

3.2.2. Ljalja – 2.dio

Drugi dio je poseban za Ljalju. Dok se, nakon pretrpavanja i razbacivanja stvari u potrazi za ključem, vodi žustra rasprava između Paše, Volode, Viće i Jelene, Ljalja od umora legne. Dok leži na kauču, razmišlja o sutra. O danu nakon ove noći. O ključu, koji još nije pronađen. O Paši, kojega je izgubila, iako zna da ga može vratiti. O Jeleni, koja se nikako ne predaje. O ponosu, koji ne želi izgubiti. O sreći, koju želi imati. U svemu tome ona malo zaspi jer, kad spava, ne mora puno razmišljati. Ljudmila je napisala da Ljalja spava, a Ljalja zapravo bježi od realnosti. Dok lagano tone u san, Jelena ju vraća u realnost. Budi ju galamom, naglo ju odgurne. Jelena svima očita bukvicu, svakome se posebno obraća. Ljalji kaže:

„JELENA SERGEJEVNA: (...) *Što to vaše zasjenjene oči vide osim šarenih automobila, zlatnih naušnica i sjajnih trica od kojih vam se vrti u glavi i curi pljuvačka? (...)*¹³

Situacija eskalira, ovoga puta na Jeleninu inicijativu. Svakome je rekla što misli o njima, svakoga je na neki način uvrijedila i svi su ostali bez teksta. Međutim, Voloda, kao i svaki put, ima rješenje. On odjednom krene igrati potpuno drugačiju igru. On se pretvara da je sve ovo eksperiment.

„VOLODA: *Igra je previše daleko otišla. Ja čak ne znam kako da vas izmolim za oproštaj. Za uzbuđenje, što smo vas uznemirili. Samo, časna riječ, ovaj surovi eksperiment je bio strašno potreban. Htjeli smo na vašem primjeru našem kolegi vratiti vjeru u život i ljude. Bio je dugo u očajnom stanju i u svom bezvjerju je stigao praktički do samoubojstva. I onda smo se mi, njegovi kolege, odlučili za ovaj korak. Odlučili smo mu dokazati da život uopće nije tako crn i mračan kao što mu se, zaslijepjenom, činilo. Da postoje istina, dobrotu, prava, pravičnost, uzvišeni ideali, a najvažnije da ima ljudi za koje je posrnuće isto što i moralna smrt. Oprostite nam, Jelena Sergejevna, za ovu okrutnost sa kakvom smo pristupili igrajući se zločinaca, ali možda će vas utješiti to što ste čovjeka, mladog čovjeka, spasili omče. Cijelog života ćemo vam za to biti zahvalni, Jelena Sergejevna.* „¹⁴

Dok Paša i pijani Vića pristanu na Volođinu igru i na njegov nagovor kleknu pred Jelenu i krenu moliti za oprost kroz Okudžavinu *Molitvu*¹⁵, Ljalja shvati Volođinu igru. U međuvremenu Vića, koji se napio, ode u kuhinju povraćati, a Ljalja mu pomogne. Kad se vrati, zgadi joj se cijela situacija, vidi kako se ponižava Jelena Sergejevna i bude joj žao jer ona, iako ima ideale kakve ima, ne može podnijeti da netko ponižava žene, a u tom trenutku je Jelena bila toliko jadna da je ona prekinula situaciju. Ljalja krene vikati, bacati pladanj sa stola i odgurne njih troje i krene pljuvati po Volođi. Odlučila je obraniti i spasiti Jelenu.

¹³ Iz komada *Draga Jelena Sergejevna* Ljudmile Razumovske

¹⁴ Iz komada *Draga Jelena Sergejevna* Ljudmile Razumovske

¹⁵ <https://radiogornjigrad.wordpress.com/2016/11/28/bulat-okudava-molitva-fransoa-vijona/>

„LJALJA: *Nitkove! Gade! Mrzim te! (Jeleni Sergejevnoj) Sram vas bilo! Puštate da vam se tako rugaju! Nevjerojatno. Kako to trpíte? Kako smijete to trpiti? Zar ne vidite da vam se smiju! Rugaju! Kao nad glupačom. Davno ste nas trebali izbaciti. Ne da raspravljate nego nogom u dupe! Zauvijek da zapamtimo! Bože, ni ponosa ni dostojanstva! Pa oni gaze po vama! A vi! Pjevate pjesmice s njima!*

(...)

LJALJA: *Povjerovali ste im? Je l' tako? Povjerovali ste maloprije? Oni su to namjerno! To mu je taktika. Napada protivnika s raznih strana. Da ga zbuni, omete... Pa oni su se kidali od smijeha... Zašto ih sve žalite? Nitko se ne smije sažalijevati! Nitko! Nikad!“¹⁶*

U tom trenutku se Ljalja suprotstavlja dečkima. Mijenja stranu. Zapravo, nije ni na čijoj strani. Zgadi joj se cijela situacija. Jednostavno želi otići. Shvatila je kako ovo nema smisla. U drugom dijelu, što je bilo važno za moj lik, je njezina promjena i odlučnost. Napokon odluči napustiti igru i maknuti se od ove igre. Shvatila je da ovo sve ne vrijedi i da ne želi izgubiti dostojanstvo zbog nekakve ocjene. U ovom dijelu sam ju igrala konkretno i odlučno. Ispunjena unutarnjom sigurnošću, Ljalja krene kupiti stvari za odlazak. Pomogne Vići da se malo otriježni i dolazi povući Pašu. Od Volode je odustala i prestala mu je davati pažnju, ali kad ju Paša ne posluša, tu se začudi. Paša je u jednu ruku prikriveni Voloda, samo što je po prirodi mlitav i dosadan i to ne pokazuje. Zazivajući Pašu, Ljalja ovdje shvati kakav je on zapravo i to je pogodi. Obraćajući pažnju na Pašinu šutnju, ne shvati da joj se Voloda prikrio iza leđa i odjednom se nađe na stolici, pritisnuta kako se ne bi mogla pomaknuti. Paša ju drži. Lagano kreće posljednji dio. Volodina ludost. Krajnja manipulacija. Prijetnja. Voloda odluči silovati Ljalju, odluči ju žrtvovati. Na taj način je mislio da će Jelena popustiti i dati ključ. Kreće silovanje, guranje, galama. Ljalja se nađe pritisnuta na stolu, stražnjicom okrenuta prema Volodi koji kreće izvršavati cilj silovanja. Ona je nesvjesna. Ali, se Ljalja bori, bori se svom snagom do kraja za svoje dostojanstvo. Zaziva majku, Viću, Pašu, dere se iz sveg glasa kako bi joj netko pomogao. Doziva pomoć, preklinje. I Jelena baci ključ i sve prestane.

¹⁶ Iz komada *Draga Jelena Sergejevna* Ljudmile Razumovske

Ljalja je ostala žrtveno janje. Ponižena, nezaštićena, sama. Ono za što se borila je nestalo. Svako premišljanje, svaka oprečnost, svaki strah je postao besmislen. Za mene, kao glumicu, ovo je bilo teško odigrati. Bilo mi je teško zamisliti osobu koja je prošla kroz ovu situaciju. Ja osobno ne poznajem nikoga tko se našao u tome i nitko posebno mi nije bio uzor. A s druge strane, uzor su mi bile sve silovane djevojke, sve djevojke čija je mašta pala u vodu, čije je tijelo postalo predmet manipulacije i nečijeg visokog ega. To je postala Ljalja.

Na kraju, kada svi odu, ostaje sama s Jelenom držeći ključ od sefa u ruci i govori Jeleni kako dečki nisu uzeli ključ. Ljalja je zahvaljivala Jeleni jer ju je spasila od silovanja. Profesorica je odustala od svojih stavova i spasila je Ljalju. Ljalja se iskreno iznenadila.

3.3. SCENSKI GOVOR

Kao i svaki čovjek, tako i Ljalja, ovisno o situacijama u kojima se nalazi, zna promijeniti intonaciju tona i volumen glasa. To proizlazi iz unutarnje, govorne radnje. Kada je ispunjeno iznutra, glas i tijelo prate. Ali sam ipak, u nekim situacijama, dodatno obratila pozornost.

Početak je krenuo 'veselo', ali usiljeno i pomalo ukočeno. Obzirom da je na početku stvorena neugodna situacija, pokušavala sam prikrivati Ljaljin strah i govorila sam pomalo nesigurno, nečisto i neartikulirano. Ne mislim na to da me publika nije čula, nego je govor bio isprekidan, neprotočan i ispunjen brojnim, čudnim stankama. Uz to sve, imala sam veliku žvakaću gumu u ustima koja je dodatno onemogućavala izgovor, stoga sam morala vježbati.

U trenucima kada je sigurna i konkretna, primjerice, kada odluči otići pa im pokušava objasniti kako situacija nema smisla, govorila sam bez ijedne stanke, točnim misaonim procesom i artikulirano, normalnom visinom tona prilagođenoj sceni. Puckanjem balončića od žvakaće u ustima, potvrdila bi stav i sigurnost.

Situacija s profesoricom u kuhinji je bila ispunjena raznim promjenama. U početku sam govorila tiho i plaho, pokušavajući nagovoriti profesoricu da me spasi, a kasnije, kada mi to ne uspijeva, objašnjavala sam kako se zapravo živi u životu gdje je odjeća propusnica. Ali, kada dođe do monologa u kojemu se vidi Ljaljina želja, dolazi do priznavanja. Monolog sam

jednostavno pokušala izgovoriti što iskrenije. Dok sam ga govorila, pokušavala sam dočarati i opisati Jeleni, ali i publici, kakve su to blistave žene koje izlaze iz automobila. Pokušala sam pokazati Ljaljinu želju. Argumentirala sam stavove, opravdavala želje, obrazlagala situaciju.

U situaciji kada krene udarati Volođu, govorila sam punim, glasnim tonom. Vikala sam. Okrivljavala sam, vrijeđala, osuđivala i gadila Volođu. S druge strane, uvjeravala sam, dokazivala da su je ismijavali i pobijala njihovu lažnu iskrenost.

U trenucima silovanja, kroz plač i bol, tražila sam i zazivala pomoć, a na kraju, nakon svega, zahvaljivala Jeleni jer me spasila.

3.4. SCENSKI POKRET

Ljalja ima lijepo držanje i stabilan, samosvjestan hod. Kao što sam spomenula, ona je frajerica pa sam koristila otvoren i samouvjeren stav. Kada sam radila fizičku radnju, primjerice sjedila, pila šampanjac ili oblačila jaknu, obavljala sam to što čišće bez nekakvih prepreka. Kada Ljalja prekriva strah, tjelesno sam se otvarala i uzdizala kako se to ne primijetilo, ali tu sam ubacila 'cucunjaknje', pomicanje, namještanje i time sam pokušala pokazati kako ju tijelo odaje i demantira. Isto kao i kod govora, kada je Ljalja bila u strahu i nesigurnosti, pokreti su joj bili kruti, ukočeni, labilni i nekonkretni, a kada je bila uvjerena, imala je jasne, snažne pokrete i konkretan i siguran hod s rukama u džepovima.

U situaciji silovanja, naglo sam se otrgnula iz ruku Volođe i tu sam, kako sam vikala, pokušavala fizički odmaknuti Volođu, odnosno kolegu Lina sa sebe, tako što sam imala brze, jake i oštre pokrete odgurivanja, ali smo se dogovorili koreografirati situaciju i uspjeli smo dozirati njegovu jačinu držanja i moju jačinu otimanja bez da se ozlijedimo, a da bude dovoljno jako i uvjerljivo publici.

„Protivno općem shvaćanju, spontanost kakva se može vidjeti u plesu ili kazalištu ne ovisi isključivo o emocijama u tom trenutku. Ona je utjelovljenje emocije. U kazalištu ona ima istu ulogu kao svjetlo u životu. Prosvjetljuje. Potiče. Spontanost

zapravo ovisi o energiji, o snazi koja je potrebna za savršeno usuglašavanje s vremenom. Ona je rezultat savršenog usuglašavanja vremena u odnosu sa Sadašnjosti. To nije u suštini intelektualna ili emocionalna, već nervna reakcija. Tu je razlog zašto se umjetnost ne može razumjeti, u pravom smislu te riječi, nego se može doživjeti.“¹⁷

¹⁷ Selma Jeanne Cohen, Ples kao kazališna umjetnost, Zagreb, 1988., str.163./164.

4. VIZUALNO OBLIKOVANJE

4.1. Scenografija

Prostor u kojem se odvija radnja od početka do kraja je isti, ništa se novo ne unosi, ali se pojedini elementi namještaja mijenjanju i prebacuju ovisno o razvoju radnje. Koliko god je sve siromašno, stan je na početku uredan. Kako spisateljica nije navela nikakve posebne odrednice prostora, primjerice boju kauča, oblik ormara itd., mi smo sami konstruirali kako bi taj prostor mogao izgledati. Obratili smo pažnju na veličinu plaće Jelene Sergejevne, na njezinu štedljivost i činjenicu kako još živi s majkom. Zamislili smo manji, podrumski prostor s dvije prostorije. Izgled namještaja je naravno odavao vrijeme radnje komada pa smo izabrali namještaj i rekvizitu koja približno povijesno pripada početku 60-ih u SSSR-u. Tako smo stan podijelili na dnevnu sobu koja je ujedno spavaća soba sa starim, narančastim, kožnim kaučom na razvlačenje, velikim klavirom koji je dobiven uz stan te s policom na kojoj se nalazi telefon, stare ploče i gramofon. Dnevna soba/spavaća je također i blagovaonica koja sadrži poveći, drveni stol na kojoj se nalazi mali stolnjak i vaza za cvijeće uz četiri stare, drvene stolice. Iz te prostorije se ulazi u kuhinju koja je nešto manja. Između ova dva prostora smo stavili vrata, kako bi se određeni dijelovi teksta zamišljeni kao intimni, mogli igrati u njoj. Kuhinja je sadržavala jedan manji, bijeli, drveni stolić na kojemu se nalazila hrana koju Jelena iznosi djeci te dvije malene stolice. Pokraj ulaznih vrata je stajala drvena vješalica za jakne. Spomenuti predmeti, odnosno telefon, stare ploče i gramofon su također rekvizita oko koje se odvija radnja priče. Ono što smo dodali na prijedlog redatelja je stara, pravoslavna ikona koja pokazuje kako je Jelena vjernik.

Naša scenografija, dakle, bila je minimalistička, sadržavala je najosnovnije elemente koji su bili važni za priču. Ona je bila točna jer Jelenin stan ni ne izgleda drugačije. Zanimljivo je da se do kraja predstave uvelike promijeni prvotni izgled stana.

4.2. Kostim, frizura, šminka

Kostimograf Mario Tomašević, uz moju pomoć, nam je ponudio što jednostavnije moguće kostime koji su tijekom cijele predstave nepromjenjivi. Ja sam imala uske traper hlače s tamnoljubičastom košuljom s tankim zlatnim prugama koji su naglašavali liniju tijela. Uz to sam imala traper jaknu. Na nogama sam imala niske crne čizme na petu. Kroz kostim smo pokušali pokazati zgodno Ljaljino tijelo koje toliko uporno želi prodati.

Kosa je bila prirodno puštena, s par podignutih pramenova sa strane koje su držale crne šnalice. Na licu sam imala osnovni make-up, malo pudera, maskare i rumenila, s tamnocrvenim ružem za usne.

Slika 2. Ljaljin kostim

Slika 3. Ostali kostimi

4.3. Glazba i svjetlo

Osvjetljenje u predstavi je relativno prirodno jer smo se odlučili za realističnu inscenaciju. Stan je jednostavno osvijetljen tako da se dobiva doživljaj kućne rasvjete. Svjetlo je pomagalo pri fokusu na određeni dio prostora. Kad se radnja odvijala u kuhinji, onda se svjetlo lagano smanjivalo u dnevnom boravku i obrnuto. Jedini odmak od realističnog svjetla se dogodio u trenutku razbacivanja po stanu. Ono je bilo frontalno, bijelo svjetlo koje je svijetlilo od poda i služilo je pojačavanju agresije premetačine. Mrak se, naravno, koristio za kraj prvog čina i kraj predstave. U drugom činu, s obzirom da je noć već pala, svjetlo je bilo malo slabije i na taj način se naglasila napeta situacija.

Glazba se puštala preko gramofona. Uglavnom su to bili valceri koje, prema tekstu, Jelena Sergejevna voli slušati. U prvom dijelu, glazba stvara atmosferu zabave gdje svi u jednom trenutku skupa zaplešu, dok se u drugom dijelu, koristi kao kontrast situaciji koja je mračna i ozbiljna.

5. ANSAMBL

Prije svega, bila mi je čast igrati na sceni s umjetničkom suradnicom na glumi i scenskom govoru, *Selenom Andrić*, koja je iznimno talentirana i ono najvažnije, odličan scenski partner. Do sada sam ju poznavala samo kao asistenticu, a ovaj rad na predstavi i u scenskom suodnosu mi je uvelike obogatio scensko iskustvo. Ona je, kao vodeća i noseća uloga, napravila fascinantnu i inspirirajuću ulogu, koja mi se zauvijek urezala u pamćenje. Selena je glumica koja dominira i savršeno prebacuje misli i situaciju publici.

Antonio Jakupčević, bivši i stariji kolega s Akademije, u ovaj je proces također donio bogatstvo i iskustvo scenske igre. Svoju ulogu je odigrao ozbiljno i uvjerljivo. Uživala sam u radu jer je vrlo pažljiv, brižan i obziran prema partneru. Za njega smatram da je najtalentiraniji glumac mlađe generacije. Kao i Selena, on je dominantan i scenski zanimljiv glumac.

Moji klasni kolege, *Lino Brozić* i *Marijan Josipović*, zajedno sa mnom, su diplomirali ovom predstavom. Ovim ulogama i radom su dokazali spremnost za vanjski svijet koji nas čeka. Njih dvojica već imaju scenskog i profesionalnog iskustva. Također, za njih smatram da imaju talente koje itekako još puno mogu razvijati. Njihove uloge su bile točne, iskrene i smatram da je ova predstava kruna njihovog studiranja na Akademiji.

Aleksandar Bogdanović, dio ansambla koji je pratio situacije izvana, svojim je bogatim i scenskim životom, kao redatelj i glumac, pomogao sastaviti cijelu predstavu. Njegov talent je također neupitan, a njegovo iskustvo puno govori.

Jasmin Novljaković, moj prvi profesor glume, isto je postao dio ansambla i, kao mentor, pomogao je pri završnom čišćenju i krajnjem produktu.

Moram se zahvaliti cijeloj ekipi koja je opravdala odabir ovoga teksta i učinila ovo jednim od mojih najljepših kazališnih radova do sada.

6. ZAKLJUČAK

Kao što sam već napomenula, ovaj proces bio je jedan od najljepših procesa koje sam stekla u svom kazališnom, profesionalnom i akademskom iskustvu. Većinu ciljeva koje sam si postavila na početku, sam i ostvarila. Htjela sam imati najbolji mogući tekst koji bih radila s najboljom mogućom ekipom.

Nadalje, smatram kako je kazalište jedna vrsta terapije. Mi glumci imamo posebnu ulogu u svijetu. Mi govorimo istinu. Mijenjamo svijet. Želim da ljudi, nakon odgledane predstave, prepoznaju sebe ili nekoga svog bližnjega. Želim da prepoznaju kakav je svijet oko nas. Želim da se zapitaju koliko dobra oni donose ovom svijetu. Ljudi trebaju poboljšavati i mijenjati svijet na bolje, a smatram da je kazalište jedan jak medij preko kojega se to može ostvariti.

Koliko je to ostvareno ovim projektom, to ne znam. Ali znam da itekako želim nastaviti pričati ovu priču zvanu *Draga Jelena Sergejevna*.

7. LITERATURA

Stanislavski, Konstantin Sergejević (1989.), Rad glumca na sebi, Prvi dio, Zagreb: Omladinski kulturni centar

Stjepanović, Boro (2014.), Gluma I – III, Cetinje: IVPE Cetinje

Cohen, Selma Jeanne (1988.), Ples kao kazališna umjetnost, Zagreb: Izdanja Omladinskog kulturnog centra

Razumovska, Ljudmila (1989.), Draga Jelena Sergejevna

Internet izvori:

<https://www.vesti.rs/Desavanja-u-gradu/Ljudmila-Razumovska-Draga-Jelena-Sergejevna-3.html>

<https://www.zekaem.hr/predstave/draga-elena-sergejevna/>

<https://radiogornjigrad.wordpress.com/2016/11/28/bulat-okudava-molitva-fransoa-vijona/>

Fotografije:

https://www.facebook.com/kcimer/media_set?set=a.10219245635314638&type=3

8. SAŽETAK

Draga Jelena Sergejevna je diplomski ispit studenata Marijana Josipovića, Lina Brozića i Josipe Oršolić koji je izveden 20.5.2019. u zelenoj dvorani u HNK-u u Osijeku. Nastao je pod mentorstvom doc.art. Jasmina Novljakovića i umj.sur. Selene Andrić koja je ujedno, kao gost, glumila u istom ispitu. Uz nju je u ispitu gostovao i Antonio Jakupčević, glumac HNK-a u Osijeku. Režiju predstave potpisuje Aleksandar Bogdanović, također glumac HNK-a u Osijeku.

Predstava govori o četvero učenika koji, nakon napisanog maturalnog ispita, dolaze kod svoje profesorice po ključ od sefa u kojemu stoje njihovi testovi, u nadi da će moći ispraviti odgovore i dobiti bolju ocjenu koja im je potrebna za upis na bolji fakultet, a svoj su cilj 'sakrili' iznenađenjem za profesoričin rođendan. Nasuprot njih je lik Jelene Sergejevne, krutog pedagoga starog kova, u čijem sistemu pravednost i poštenje zauzimaju glavno mjesto. A što se dalje događa, nadamo se da ćete imati priliku pogledati.

Ovaj pisani rad iznosi činjenice o autoru, prevođenju i samom tekstu te na kraju o samoj predstavi s naglaskom na radu na ulozi Ljalje. Navodi se cijeli autorski tim i analizira proces rada kroz odnos glumac – lik – uloga, gdje se govori o scenskom pokretu, govoru i vizualnom oblikovanju te ostalim elementima koji su utjecali na krajnji rezultat stvaranja uloge.

Ključne riječi: glumac, lik, uloga, Ljalja, proces, rad, iskustvo

9. SUMMARY

Dear Jelena Sergejevna is a master thesis project done by students Marijan Josipović, Lino Brozić and Josipa Oršolić which was performed on May 20th, 2019 at the Green Hall in Croatian National Theatre in Osijek. It was created under the mentorship of the Associate Professor Jasmin Novljaković and the Art Associate Selena Andrić, who also played the role as a guest actress. She was accompanied by Antonio Jakupčević, an actor at the Croatian National Theatre in Osijek. The director of the play is Aleksandar Bogdanović, also an actor at the Croatian National Theatre in Osijek.

The play tells the story of four students who, after completing their exit examination, approach their professor for a key of a safe in which their exams are held, in hopes of correcting their answers and increasing the grade needed for enrollment to a better university. Their true intention was disguised as a surprise for the professor's birthday. Opposite them, there is the character of Jelena Sergejevna, a strict and old-fashioned educationalist, to whom justice and honesty are most important. We hope you have a chance to see what happens next in this play.

This paper work presents facts about the author, translation and the text itself, and finally about the play with the emphasis on character of Ljalja. The entire authorial team is cited and the work process through the actor – character – role relationship is analyzed, which elaborates on stage movement, speech and visual design as well as other elements which influenced the end result of role creation.

Key words: actor, character, role, Ljalja, process, work, experience

10. ŽIVOTOPIS

Josipa Oršolić je rođena sam 19. prosinca 1995. godine u gradu Mannheimu u Njemačkoj. Inače dolazi iz Tolise, sela pokraj Orašja u BiH, ali se preselila u Osijek. Završila je preddiplomski studij glume i lutkarstva na Umjetničkoj akademiji u Osijeku, a sada je trenutno na diplomskom studiju istoga smjera i iste zgrade, samo drugačijega naziva: Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku. Trenutno igra u predstavama *Boeing, Boeing* i *Pepeljuga* Gradskog kazališta Joza Ivakić Vinkovci, u lutkarskoj predstavi *Mjesto za dvoje* Gradskoga kazališta Požega koja je gostovala na festivalima *Lutkokaz* i *SLUK* te uličnim predstavama *Summit 2.0.* i *Dzieci rewolucji* teatra Osmoga dana iz grada Poznana u Poljskoj. Nedavno je dobila ulogu u predstavi *Šetači pasa* Kazališta Tragači koja se radi u CeKaTe-u u Zagrebu. Od desete godine pleše folklorne plesove, a tijekom akademije je naučila tango, salsu, engleski valcer, bečki valcer i polonezu. Također, dvije godine se bavi plesom na šipci, a godinu dana plesom na svili te ima smeđi pojas u karateu. Svira klavir i jako voli pjevati. Pripada grupi soprana. Ima položen i vozački ispit te govori engleski (B2) i njemački jezik (A2).